

Διεθνοποίηση του κεφαλαίου, διεθνοποίηση των αγώνων

Insurgent Notes

Σηκωθείτε σαν λιοντάρια που ξυπνούν με βρυχηθμό... Είναι λίγοι - είστε πολλοί.

Shelley, *Η Μάσκα της Αναρχίας*

Ήταν καιρός πια. Κυβερνήσεις κατέρρευσαν στην Τυνησία, την Αίγυπτο, τη Λιβύη, και σύντομα ίσως στην Υεμένη και τη Συρία. Επαναλαμβανόμενες εξεγέρσεις ενάντια στη λιτότητα στην Ελλάδα, ταραχές στη Βρετανία, 100,000 “περιστατικά” το χρόνο στην Κίνα, πολύμηνες φοιτητικές κινητοποιήσεις στη Χιλή. Επιτέλους το παγκόσμιο κύμα αγώνων του 2011 έφτασε στις Ηνωμένες Πολιτείες με τη μορφή του Occupy Wall Street (OWS) και των ακόλουθων κινητοποιήσεων σε πάνω από 1,000 αμερικάνικες πόλεις. Στις ΗΠΑ, όπως σε αρκετές μεσανατολικές χώρες, ολόκληρες δεκαετίες αγωνιστικής ξηρασίας ξεπεράστηκαν μέσα σε λίγες βδομάδες. Το 2011 μπορεί να μην είχε την παγκόσμια έκταση του 1968, αλλά τουλάχιστον στις ΗΠΑ, κατά κάποιο τρόπο ξεπέρασε το '68 όσον αφορά τη διάρκεια της κοινωνικής σύγκρουσης σε τόσα πεδία ταυτόχρονα. Όπως γράφαμε την περασμένη άνοιξη για της κινητοποιήσεις του Madison, προπομπό του Occupy, ο γεροτυφλοπόντικας έκανε καλά τη δουλειά του. Ό,τι κι αν συμβεί από 'δω και πέρα, έχει ανοίξει μια νέα ιστορική περίοδος. Οι δεκαετίες κατά τις οποίες οι μετά-το-'70-κρίσεις δε συναντούσαν κοινωνικές αντιστάσεις και οι σποραδικές εξεγέρσεις ηττούνταν απομονωμένες έφτασαν στο τέλος τους.

Υπάρχει κάτι που έχει ξεφύγει από τον έλεγχο των Δημοκρατικών, των ΜΚΟ, των συνδικάτων και των αριστερών σεχτών – την επίσημη κοινωνία και τους επίδοξους μεταρρυθμιστές της – κάτι το οποίο δεν πρόκειται υποχωρήσει αμαχητί. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι χωρίς καμία προηγούμενη εμπειρία κινητοποιήσεων βρέθηκαν να συγκρούονται με τις αστυνομικές δυνάμεις και να αντιμετωπίζουν ποινές φυλάκισης, μαθαίνοντας στο δρόμο αυτό που δεν μαθαίνεται αλλιώς: τον πραγματικό ρόλο του κατασταλτικού κράτους και τη ρευστότητα, την άμπωτη και την παλίρροια ενός αναπτυσσόμενου κινήματος σε διαρκή κίνηση. Όπως είπε κάποτε ο Μαρξ, “ένα βήμα μπροστά για το πραγματικό κίνημα αξίζει όσο εκατό πολιτικά προγράμματα.” Το 2012 δείχνει να κουβαλάει όλες τις δυνατότητες για περισσότερα τέτοια βήματα, κι όλες οι δυνάμεις του παλιού κόσμου ελπίζουν απεγνωσμένα στην ενσωμάτωση του κινήματος στην καμπάνια επανεκλογής του Ομπάμα και στο “ευγενέστερο”, παραδοσιακό συνδικαλιστικό κίνημα, το οποίο έχει εδώ και χρόνια βουλιάξει μέσα στη συντεχνιακή, επαρχιώτικη ενασχόληση του με την εξασφάλιση του μέλλοντος της σημερινής γενιάς γραφειοκρατών εις βάρος της βάσης, με τη λογική “μετά από μας, το χάος” (και για τους περισσότερους ανθρώπους, νέους ή γέρους, μαύρους ή λευκούς, η βύθιση σ' αυτό το χάος ξεκίνησε αρκετό καιρό πριν).

Φυσικά, το κίνημα Occupy μας εμπλέκει σε μια αναπόφευκτη σύγκριση με τη δεκαετία του '60. Και παρόλο που δεν επιθυμούμε να αποθαρρύνουμε την πλειοψηφία των συμμετεχόντων στο Occupy επικαλούμενοι το φάντασμα του '60, θέλουμε να σημειώσουμε κάποια πράγματα που θα μας βοηθήσουν να μετρήσουμε την ιστορική απόσταση από την περίοδο εκείνη. Η σημερινή κοινωνική και οικονομική κατάσταση είναι πολύ πιο βάνουση. Το 1968 ήταν εκείνη ακριβώς η χρονιά που αντιστράφηκε η μετα-πολεμική τάση για αυξανόμενη ισότητα στους μισθούς (όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά σ' ολόκληρο τον “ανεπτυγμένο καπιταλιστικό κόσμο”), με αποτέλεσμα η σημερινή μισθολογική ψαλίδα στις ΗΠΑ να έχει διευρυνθεί περισσότερο απ' ό,τι το 1929. Ένα κοινό μοτίβο του 1968 και του 2011 είναι αυτό της συνεχώς προλεταριοποιούμενης πανεπιστημιακά καταρτισμένης νεολαίας – μόνο που το '68 η πλειοψηφία της Νέας Αριστεράς δεν καταλάβαινε ακόμα ότι προλεταριοποιείται. Κανείς σήμερα, σε αντίθεση με τότε, δε μιλάει για την “κοινωνία της αφθονίας” ή την “κοινωνία τηςσχόλης” ή την “δεκάωρη εργάσιμη βδομάδα” κι όλες αυτές τις φαντασιώσεις των μελλοντολόγων της μετα-σπάνης που δεν κατανοούσαν ότι η τεχνολογία

καθεαυτή δεν είναι κεφάλαιο κι ότι η εκμετάλλευση ζωντανής εργασίας είναι αναγκαίος όρος ύπαρξης του κεφαλαίου.

Το κίνημα του 2011, δεδομένης της κρισιμότερης καμπής που το γέννησε, μαθαίνει πολύ πιο γρήγορα από το κίνημα του '60. Αν υποθέσουμε ότι “το '60” διήρκησε στην πραγματικότητα από το 1955 (με το μπουκοτάζ των λεωφορείων του Montgomery και τις μαζικές άγριες απεργίες στην αυτοκινητοβιομηχανία) μέχρι το 1973 (με την “πετρελαιοκή κρίση”, το τέλος της μεταπολεμικής ανάπτυξης και την ύφεση των άγριων απεργιών), παρατηρούμε ότι έπρεπε να φτάσουμε στο 1965 μέχρι οι μαύροι αγωνιστές να κόψουν τους δεσμούς τους με τον αρχικό πασιφισμό του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα, ότι το κίνημα εναντίον του πολέμου στο Βιετνάμ χρειάστηκε αρκετά χρόνια για να περάσει από το περιθώριο στην μαζική κοινωνική αποδοχή, και ότι το λευκό μεσοαστικό φοιτητικό κίνημα της Νέας Αριστεράς χρειάστηκε εξίσου αρκετά χρόνια μέχρι να εξελιχθεί από την θολή δυσαρέσκεια του 1962 στην λίγο-πολυ αντικαπιταλιστική προοπτική του '68-'69 (παρά τις σταλινικές, μαοϊκές και τριτοκοσμικές στρεβλώσεις αυτής της προοπτικής).

Αντίθετα, το κίνημα Occupy του 2011, ειδικά στη δυτική ακτή, χρειάστηκε μόλις λίγες βδομάδες (ή και λιγότερο) για να συνειδητοποιήσει την ανάγκη σύνδεσης με ευρύτερα εργατικά στρώματα, για να αρχίσει να αμφισβητεί (τουλάχιστον μια σημαντική μειοψηφία του) το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα, να ξεπεράσει τον αρχικό πασιφισμό του, να προσπαθήσει – με αρκετά επιτυχή αποτελέσματα – να ξεπεράσει την πρώιμη λευκή μεσοαστική σύνθεσή του και να προσελκύσει κοινότητες μαύρων και λατίνων, και, το σημαντικότερο όλων, να καταφέρει να κερδίσει τη συμπάθεια μεγάλων κομματιών του αμερικάνικου πληθυσμού.

Το OWS αντιχέει επίσης τη Νέα Αριστερά του '60 οσον αφορά την δυσπιστία προς τους ηγέτες, τις ιδεολογίες και τα αιτήματα. Κάτι τέτοιο αντανακλά μια δεκαετία, ή και περισσότερο, εμπειριών που είχε αποκομίσει ο πυρήνας του OWS μέσα απ' τη συμμετοχή του στις κινητοποιήσεις πριν και μετά τα γεγονότα του Seattle το '99. Αυτές οι οριζόντιες μορφές οργάνωσης είχαν αναπτυχθεί για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων ήταν η αποτροπή εκφυλισμού και χειραγώγησης των διαδικασιών εκ μέρους της αριστεράς. Έτσι, ακόμα και όταν κάποιοι “αστέρες”, του Hollywood και όχι μόνο, επισκέπτονταν τους κατειλημμένους χώρους του κινήματος για να δείξουν την αλληλεγγύη τους, αναγκάζονταν να υπακούσουν στους ίδιους γενικούς κανόνες με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Το μοντέλο της συναινετικής λήψης αποφάσεων μπορεί μεν να καταρρέει όταν εμπλέκονται στις διαδικασίες πιο αμιγώς εργατικά κομμάτια ή όταν το κίνημα έρχεται αντιμέτωπο με πιο έντονα διλήμματα (όπως συνέβη σε πολλές πόλεις σχετικά με το θέμα της αστυνομίας, την παρουσία οπαδών του Ron Paul και του Tea Party, τις πολιτικές διαμάχες μεταξύ των φιλελεύθερων/σοσιαλδημοκρατών και της αναδυόμενης ριζοσπαστικής τάσης, κλπ), αλλά απ' την άλλη αναγκάζει τους ομιλητές να τοποθετούνται με συντομία και σαφήνεια, να αποφεύγουν τις ιδεολογικές εκτροπές της συζήτησης και να παραμένουν αφοσιωμένοι στο θέμα της συνέλευσης.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πρώιμη Νέα Αριστερά ήταν εξίσου δύσπιστη απέναντι στην “ιδεολογία”, για να καταλήξει, στα τέλη του '60, εγκλωβισμένη στο χειρότερο “πρώτα-σαν-τραγωδία-μετά-σαν-φάρσα” αναμύσημα της Σταλινικής ιδεολογίας του '30. Η “ιδεολογία” είναι, εξ' ορισμού, μια πλαστογραφία της πραγματικότητας στην οποία αντιτάσσουμε τη *θεωρία*. “Η συνείδηση είναι κάτι που ο κόσμος πρέπει να αποκτήσει, ακόμα κι αν δεν το θέλει”, όπως είχε γράψει κάποιος. Όπως κι όλα τα άγουρα κινήματα που αναδύονται μέσα από βαθιές κοινωνικές διεργασίες, το Occupy οφείλει να αντιμετωπίσει με καθαρότερο τρόπο τα ζητήματα της στρατηγικής του, για παράδειγμα την σχέση του με τα εκατομμύρια εργαζόμενων που ήταν θετικοί απέναντί του αλλά δεν ενεπλέκησαν στις διαδικασίες του και τη δυναμική σχέση φυλής και τάξης στην Αμερικάνικη κοινωνία, χωρίς να αναφερθούμε καν στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και την κατάργησή του. Ήταν πράγματι αναζωογονητικό το γεγονός ότι, σε αντίθεση με το '60, οι συμμετέχοντες στο Occupy αγωνίζονταν *για τους εαυτούς τους*, και όχι για εξωτικούς αντάρτες χωρικούς ή γραφειοκρατικά καθεστώτα στην άλλη πλευρά του πλανήτη. Η πραγματικότητα αυτή γυρνάει σελίδα σε μια ολόκληρη ιστορική περίοδο.

Το OWS και οι βλαστοί του είχαν, παρόλα αυτά, μια ιδεολογία διάχυτη, κι η ιδεολογία αυτή ήταν ο λαϊκισμός, μια πολιτική τάση με βαθιές ρίζες στην Αμερικάνικη ιστορία. Αν και η ιδέα του “99%” κινητοποίησε τη λαϊκή φαντασία υπερτονίζοντας την άνευ προηγουμένου συσσώρευση του κοινωνικού πλούτου στο “1%” (ή το 0.1%, ή το 0,01%..) της ανθρωπότητας, την ίδια στιγμή γέννησε πολλές ψευδαισθήσεις, με πρώτη την πασιφιστική έκκληση προς την αστυνομία. Αλλά εξίσου προβληματική αποδείχθηκε και μια σειρά μυστικοποιήσεων, όπως η υπερβολική εστίαση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς ως βασικούς υπαίτιους για την κρίση, τη στιγμή που η παγκόσμια κρίση στη σφαίρα της υλικής παραγωγής και αναπαραγωγής βρισκόταν καθοδόν εδώ και δεκαετίες, με τη “χρηματοπιστωτικοποίηση” (ασχέτως πώς ακριβώς την ορίζουμε και τι σημασία της προσδίδουμε) να μην αποτελεί παρά ένα σύμπτωμά της. Ανάμεσα στους μυριάδες στόχους που προσέλκυσαν τα πυρά του κινήματος, “ο καπιταλισμός” ήταν σαν ένα ακόμα αντικείμενο στη λίστα με τα ψώνια του σούπερ-μάρκετ. Η ελάχιστη κατανόηση του τι είναι ο καπιταλισμός (και η πραγματική κατάργησή του), οδήγησε σε μια πληθώρα λαϊκίστικων συνθημάτων από το “καταργήστε το κρατικό τραπεζικό σύστημα” μέχρι τα “φορολογήστε τους πλούσιους” και “αυτοί να πληρώσουν για την κρίση”. Ένα σημαντικό τμήμα του Occupy παραμένει ακόμα ευπρόσβλητο από τις Κεϋνσιανές σειρήνες ενός Joseph Stiglitz ή ενός Jeffrey Sachs.

Μια απ' τις σημαντικότερες αρετές του κινήματος ήταν η σθεναρή του αντίσταση στις εξωτερικές πιέσεις που δεχόταν, κυρίως από τα ΜΜΕ, ώστε να καταρτίσει λίστες με “συγκεκριμένα αιτήματα”, όπως και να αναδείξει ηγέτες ικανούς να διαπραγματευτούν αυτά τα αιτήματα – κάτι που θα άνοιγε το δρόμο στη χειραγώγηση και την ενσωμάτωση. Όπως είπε και μια συντρόφισσα, ακόμα κι αυτοί που ήθελαν αιτήματα, δεν ήξεραν τι αιτήματα ήταν αυτά. Ο CLR James είχε επισημάνει πολλά χρόνια πριν ότι η καπιταλιστική πραγματικότητα στην κρατικίστικη φάση της προετοιμάζει τους ανθρώπους για το σημείο εκκίνησης της ανατροπής μέσω μιας ατελούς αίσθησης της αναγκαιότητας. Όσο διαχωρισμένη και κατακερματισμένη κι αν είναι η δεδομένη συνείδηση των αγωνιζόμενων, η έλλειψη ή άρνηση αιτημάτων αντανάκλα την πραγματική κατάσταση του κινήματος ως συμπαγής κοινότητα αγώνα που υπαινίσσεται, έστω και άγαρμπα, τον συνολικό μετασχηματισμό. Ποιά ήταν τα “αιτήματα” του Γαλλικού Μάη του '68 ή της Αργεντινής του '01-'02, ή σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις που η “πραγματική εξουσία βρισκόταν στους δρόμους”; Ποιά είναι τα “αιτήματα” στην Ελλάδα σήμερα; Ο κοινωνικός μετασχηματισμός – αυτός που ονομάζουμε επανάσταση – δεν είναι κάτι που “απαιτούμε”, αλλά κάτι που *πράττουμε*.

Η ίδια η υλική υπόσταση του κινήματος αντανάκλα τη σημαντικότερη ανακάλυψή του: μετά από ολόκληρες δεκαετίες ήττας – ως επί το πλείστον – των εργατικών αγώνων, διασποράς του εργατικού πληθυσμού με προαστιοποιήσεις και αποαστικοποιήσεις, αποβιομηχανοποίησης ολόκληρων περιοχών, επισφαλειοποίησης και έκλειψης της μόνιμης και σταθερής εργασίας, το κίνημα Occupy επινόησε τον εναπομείναντα δημόσιο χώρο ως το μοναδικό χώρο που μπορούν πια να δημιουργηθούν ορατές ανθρώπινες σχέσεις σε μεγάλη κλίμακα. “Να κάνουμε το αίσχος ακόμη πιο ατιμωτικό δημοσιοποιώντας το” (Μαρξ). Να μια απ' τις σημαντικότερες πτυχές του Occupy, μετά από ολόκληρες δεκαετίες υποτίμησης που βιώνονταν σιωπηλά και εξατομικευμένα, θαμμένη κάτω από την ευφορική σκουπιδοφιλία των ΜΜΕ και την καταναγκαστική ανωνυμία της εργασιακής ανασφάλειας, της απειλής απώλειας στέγης, της όλο και ακριβότερης – ή απύσας – περίθαλψης, των άχρηστων πτυχίων και της κοροϊδίας της “επανακατάρτισης”, των εξαντλητικών εναλλασσόμενων ωραρίων (που δεν έχουν άλλο στόχο απ' τον κατακερματισμό και το τσάκισμα της εργατικής κοινότητας) και της κακοπληρωμένης διπλής και τριπλής επισφαλούς δουλειάς, των μηδενικών συντάξεων, των αβάσταχτων διδάκτρων, της ηλεκτρονικής επιτήρησης και της “just-in-time” παραγωγής. Σαν τους Αργεντίνους πικετέρος που συνειδητοποίησαν τα όρια του στενά εργοστασιακού αγώνα και τον διεύρυναν στα σούπερ-μάρκετ, τα νοσοκομεία και τα μπλοκαρίσματα δρόμων, το OWS ανακάλυψε αυτήν ακριβώς τη μορφή μαχητικής οργάνωσης του αγώνα όπου ακούστηκαν και έγιναν ορατές (με τη βοήθεια της έξυπνης χρήσης των νέων μέσων κοινωνικής δικτύωσης) χίλιες διαφορετικές ανάγκες και χίλιες διαφορετικές αρνήσεις.